

ՆԱԻՈՒՂԻՂՆ

Ա.

Է՛յ նաւուղիդ, հերիք ծըփաս ալ ծովէ ծով..
Ոչ յուզուիլէ կեցան ալիք, ոչ անվերջ հով՝
Բոլոր բնութեան հառաչանաց տըխուր թարգման՝
Դադրեցաւ պահ մը մոնչելէ: Եւ թափուեցան
Սրտիդ կրակներ՝ զոր դու անշէջ կը կարծէիր,
Եւ մանկութիւնդ և իւր ցնորքներն անծայրածիր...
Եւ անհունի դէմ՝ կուռիդ վարձք, խարտեալ մազերդ՝
Հիմայ ցանցառ՝ անհալ ձեանց տակ կան հողմերեր:
Ի՛նչ անհուն ծով, և դու ի՛նչ փոքր.. ի՛նչ անծանօթ
Վայրն ուր քշեցին քեզ միբրիկներ ու աստեղք ազօտ...

Այդ հեռաւոր կիսանշմար կղզեակներէն՝
Զոր արշալոյսք անտեպ լուսով կ'երփնագունեն,
Լըսէ՝ կ'երգէ սարեկն անուշ. — հեզամրմունջ
Կ'ողորի վտակ լուսափրփուր քարերուն շուրջ.
Սիրտդ ալ յոգնած՝ զոր որք թողին ամէն յոյսեր,
Իրեն բունիկն՝ իրեն սէրերն ո՛հ չե՛րագեր:

Բ.

Կապանն ի՛ գլուխ, գըլուխն ի՛ ղեկ յեց՝ կը խորհի,
Մինչ ընդ տրտում՝ միայնութիւն նաւն իւր կ'անցնի
Աշնան միակ մնացած ծիծուան պէս օդաշու,
Նըման կեանքի անբարեկամ անցնող մարդու:

Կ'արթննան թաւ լանջաց տակ հին ու մեղմ՝ յուշիկք՝
Ինչպէս մայրեաց մէջ հինաւուրց գարնան բունիկք:
Մերթ գայլերու վոհմակաց պէս հալածական՝
Կը խուճապեն իւր դէմ ալիք մոնչաձայն
Յանհուն ոլորտս.. մերթ առագաստք անհողմ՝ կ'իյնան
Կայմն ի՛ վար՝ փոթ փոթ՝ ծերունւոյ մ'այտից նըման:

Ընկզմեցաւ Հիւսիսէն աստղիկ բեռնին,
Իւր ոահահորդն ու հուսկ մոտերիմ՝ հին աշխարհին.
Եւ Հարաւոյ խաչին հրանշոյլ աղամանդներ
Խորունկ երկնից մէջ կը վառուի ծովերն ի՛ վեր:
Եւ կ'երթայ նաւն անդնդակոծ՝ աննըպատակ՝
Ամահմանին մէջ մոլար՝ ցած ամպերու տակ...

Պահ մը կայմն ծայրը ֆրէկաթ մը կանգ կ'առնու
Թեւատարած, պահ մը կտրէ զփիհ կէտն հուժկու:
Մին կ'ընկզմի յանդունդն երկնից, միւս յալեաց դուբ:

Ամէնք իրենց բոյնին՝ և ի՞նք լոկ միշտ ի՛ ծով:
 Այրեցին զինք արև ու ծով... սիրտն է խոցուած,
 Կարօտ մ'ունի անյայտ ու զայն դեռ չէ առած:
 Իւր խրոխտ ընկերք ձեռն ի՛ ծնօտ կան դէտ ակն ի՛ ծով
 Իրենց նըման միշտ տանջուած մորիկներով:
 Միշտ անբաւին մէջ կոծկածող նոյն երգերն են,
 Իբրև թէ խոյս տուած ըլլան ծովուն խորէն
 Նաւաբեկեալ ոգիք՝ սոսկմամբ նշմարելով
 Իրենց մարմինք հալածող հրէշքը ծովէ ծով...
 Նոյն հոգմերու միշտ աղէխարչ են վայնասունք,
 Զըւաններէն նոյն դիւական քրքշող սուլմունք:
 Նոյն Ովկիանն անբարեկամ՝ բաշքը ցըցած
 Ու՞ որոտագոչ, կամ՝ լոյսերու մէջ խրոխտ պառկած:
 Գըլուխն ի՛ղեկ, ձեռքերն ի՛ ծունկս՝ յորոյ հոգմոյն
 Յոգնած կտրիճն այն կ'ընկըղմի վայրկեան մ'ի քուն:

Գ.

Կ'երազէ նա:

Անրջոց նուրբ պատուհանէն,
 Զոր ամենէն անօտրր շունչը կը փարատեն,
 Եւ յորմէ լոկ կրնանք ազօտ մը նշմարել
 Զերջանկութիւն, կը տեսնէ զնաւ իւր խարսխել
 Հանգրուանին խորն՝ իւր հիւղին մօտ: — Իրիկուն
 է. — Գինովցած անուշ բուրմամբ թարմ խոտերուն,
 Սրտագողով կը բանայ զգուռն իւր հիւղեկին...
 Իւր կինն առայդ՝ փաթթած որդւոյն որորոցին,
 Տրամաժըպիտ կաթ կը ջամբէ միմեող տըզուն,
 Անոր աչաց մէջ փնտռելով նշմար մը խուն՝
 Շողիկ մ'իւր այնչափ կարօտցած սիրելիէն,
 Որ կոխած ոտք մը սեմոց վրայ՝ բուռն յուզմունքէն
 Հատկըլելով՝ պատին կռթներ է որ չիյնայ,
 Ու՞ արտասուելու անվարժ աչքէն՝ մօրուաց վերայ
 Կը գըլորի շիթ մը... բուժի՛չ այնչափ վշտաց...
 Զոր կը սրբէ ձեռքին թիկամբ: — Սիրտը մղձկած՝
 « Մաննիկ՝ կ'ըսէ՛ ես եմ: քովիկդ եկայ նորէն,
 Քովիկդ՝ ուր միշտ էի սրտովս »: — Ու՞ « անվախն այն հէն՝
 Ծովու՝ մերկի ու գնդակաց դէմ ապստամբ,
 Յաղթըւած՝ դուխը կը ծըռէ անհուն յուզմամբ՝
 Կընոյ մ'առջև՝ որ կը սարսուռ մանկան մը մօտ
 Որ մընջէ քուն ընդ արթնունս երգս անծանօթ:
 Ծնդացը վրայ կծկած՝ ձախ ձեռքն որբանին վրայ,
 Այն իւր ճակտին՝ տժգոյն՝ Մաննիկ ետ կը դառնայ՝
 Գըլուխն այնքան ետին ծըռած՝ որ մագերէտ
 Սև գանգուրք քարչ կու գան գետինն: Անզուսպ՝ անհուն
 Վայրագ խնդիւ կը ցաթկէ՛ թեւքն յուս ամուսնոյն,

Ելտանալու համար յառած աչքն աշերտն,
Մըմնջելով պաղատախառն ընդհատ բառեր՝
Իբր երազէ մը սթափելու եթէ վախէր,
Բոլոր հոգւոյն անոր փարած՝ իբր անօթի
Որ կենսատու միւրգ մը գտնէ յանապատի:
Իրարու գիրկն են անբարբառ, ճի՛շ մը միայն
Արձակելով՝ զերգ նոյն սրով խոցք միանգամայն:
Ահ վատնեալ ժամք.. ուշ հասկըցուած երջանկութիւն...
Ինչո՞ւ մնացին շատ.. ինչո՞ւ սուր ցընորքներուն
Հետամուտ՝ խոնջ կ'իյնան.. դառն ո՛հ դառն հայեցուած
Անդառնալի անցելոյն՝ զո՛ւր արձըկուած...

Ահա մանկիկն ալ արթնցաւ, յոյր թեկիներ.
Խանձարուքէն երեւցնելով, խոյր աչեր
Մեծ մեծ բացած հօրն ու մօր, լուրջ և շրւարեալ,
Սրտիկն ելած՝ ծամածռելով շուրթն իբր ի՛րալ:
Հազիւ ինքզինք զսպած՝ հեւայ ծոցն յեկեւէջ:
Խելացնոր հայրն յափշտակէ զնա գրկաց մէջ՝
Հոտմըտալով լանջքը, թաթիկքը պապնելով
Որ իւր մօրուաց մէջ կ'ընկզմին բացխրփելով...
Տըղան յախուռն թոթովելով՝ կէս մ'ահաբեկ,
Կը նայի հօրն զոր այրեցին հողմք և արեք.
Եւ ճանչելով լաւ մը՝ թողու գլխիկն ուսին.
Ու կը ննջէ վատահ, Շրթունք հօր կը սովորին
Նորէն քնքանք այն մանկական՝ շատո՞նց մոռցուած:
Լուռ՝ կը խնդան իրարու ծնողք խանդաղատած,
Եւ ծնրագիր՝ յուշիկ յուշիկ կը զետեղեն
Իւր ուրանին մէջ մանկիկն... Ի՛նչ երջանիկ են.

Դ.

Այ նաւուղիդ, հերիք՝ հերիք ալ ծրփացիր
Ծովէ ծով: Հայտ է հանգրուանն. աղէ գարձիր.
Կ'երգէ սարեկը թրփուտէն: Զմեռն անցաւ.
Կը վերածնին համայնք.. այլ դու ո՛չ ո՛չ բընաւ:
Հարաւ ձիւներն հալեց. ծիծառն ալ յարաշու.
Կ'երթայ արագ իւր թողած բոյնը փնտռելու...
Բայց մէկն ալ կայ, ոյր անծաղիկ է ո՛հ գարուն.
Ժայռի մը կող նստած նայի ի՛ ծոռն անհուն...

Ե.

Փոթորիկն է... խումբ խումբ աստղերը մարելով,
Բոլոր ծովերն իւր դէմ՝ յախուռն հալածելով,
Բևեռէն դուրս վազեց: — Կայծակ մը սոսկալի
Պատկերն ամբողջ կը լուսցընէ ու կը սպառի:
Կ'աւլեն կոհակը տախտակամածն՝ ու շանաձկանց
Կուր կը քըչեն նաւաստիներն ի՛ ծովս ալեաց:

ինքն ըստափած որոտումէն՝ պակուցմամբ լի վեր կը ցաթկէ, կ'ընդգրկէ զղեկ, շուրջ կը նայի. գիշեր է խոր և փոթորիկ, գիշեր անեղ Տարերաց վրայ, գիշեր սրտին մէջ ու ամեն տեղ.. Պատուաւած կը ծըփծրփան առագաստներ իբրև մուկին մէջ օգնութիւն խնդրող թեւեր:

« Ամփոփեցէք պատառներն օ՛ն՝ ընկերք իմ քաջ », Տիրող ձայնով գոչէ կանգնած արիալանջ.

Ձայն մը չըկայ: Ծեր նաւաստի մը միայն-յետինն — Չըւաններուն փարած՝ յառէ զխոժոռ աշուին փշրած նաւուն և անբարբառ անյուսութեամբ՝

Թող կուտայ ձեռքն, ու ալիք կ'առնեն զինք մըւրնչմամբ.. Ոչ մարդ ոչ հրէշ ոչ ևս էակ մ'իրեն ընկեր կամ կարեկից մընաց, — Ամբողջ բնութիւն զինուեր է իրեն գէմ՝ — Անգերծ վտանգին հետ կը մեծնայ, եւ որք ելած ջրահեղձ ջախջախ լաստի վըրայ՝

Ձեռքերն յանիւ դեկին՝ կրակոտ աչքն երկնապիշ՝ Հերարձակ գլուխն ի'հով տարերց գէմ կայ ըմբիշ. Անյուսութեանն իսկ մեծութիւն քան ամէն յոյս կ'ազդէ սրտին անալլալակ վըսեմ խրախոյս.

Հուսկ հրաժեշտի նետէ նայուածք մ'ալ իւր լաստին իւր բաղդակիրն հաւատարիմ ժամուն յետին:

Տնորեցուցիչ բուռն յորձանքի մը պըտոյսներ Յափշտակած կը տանին նաւն յանունջ խորեր. կը կանգնին շուրջն ու կը փրչեն ուրուականներ Մըռնչաձայն՝ ըսպառնալից և փրփրահեր.

Եւ ինք կը տըպ պղծ խղզական խօշիւնին մէջ Սոսկմամբ ու անզուսպ մէկ հեշտանքով՝ իրեն վայր էջն:

Պահ մը լոկ վրան փչող վըհից մէկ նեղ ճեղքէ իւր փարատած երազին ծուէնքը կը տեսնէ,

Պատառ պատառ լոյսեր վաղանց ու շացուցիչ,

Մատաղ կընով մը գիրկ մանկան մը ծիծաղ ջինջ,

Բայց երբ վերջին այն տեսարանն ալ կը ցնդի՝ Ալ յաղթըւած կ'իյնայ, — Ձեռքէն ղեկ կը փախչի. Ալ բան մը չը լսեր. չըկայ իրեն բընաւ.

Ոչ մըրըրիկ՝ ոչ յոյս՝ ոչ կեանք՝ ոչ իսկ ցաւ.

Չապրիր և չէ մեռած. Գանկի մէջէն միայն Կայծք կ'ընդոստնուն, կոծք կը դռնչեն եղբրական Եւ բոլոր ձայնք ջրերու՝ հողմոց բոլոր հառաչ կը փոխուին յունկն իւր խառնիխուռն ի'մի աւաչ:

Ծովուրհեաց երգն է հրապուրիչ և ոգեսպառ.

Որ որբերով կը վարեն զինք վիհերն ի'վար...

« Եանդուզն՝ յոգնած դու նաւուդիդ .

Քեզ կ'ըսպասեն վիհք հիւրընկալ.

Մըրիկ է ծով՝ մըրիկ են կեանք,

Եւ անընդհատ մըրիկ սիրտն ալ..

Հարեանցի են խռովք՝ էյ դու,
Քիչ մը վար ի՞նչ խաղաղութիւն,
Ի՞նչ կը հանգչին հոն ըզմայլած
Ոգիք ամէն յողնածնեբուն...:

« Շէրածածան մայրեաց մէջէն
Իջի՛ր՝ հրեշից քովէն լողա՛
Ընկեր բնութեան անմահ ծննդոց
Ապարանից մէջ չափուղեայ,
Բուստի ճիւղի անձաւոց տակ
Բարձիկ ըլլան քեզ ձիւն ծըղիք
Ընկողմանած մէկ համբարուի
Որ կը կը սանտրէ զսիրուն գլխիկ՝

« Գոհար սանդղով՝ ու մարգրիտներ
Կը կայլակեն ըստինքներէն:
Ոչ տեսարանն հոն կը փոխուի՝
Ոչ նորանոր տենչք սիրտ կ'այրեն.
Ջերժ կենաց պիտկ կապանքներէ՝
Կ'երազեն միտք աշխարհս նըսեմ՝
Ուր կ'արեծփին էակք վըճիտ
Նուրբ՝ զերդ մահիկ առտըւան դէմ:

« Հոն ժամանակն իսկ անշարժ է,
Հոն մանկութիւնն է մշտափթիթ,
Աղջիկն ունի դեռ զայն ժրպիտ
Որ կը ծաղկէր յայտս՝ իջնելուն.
Նոյն կարօտով դեռ պատանին
Գրկիցն իրեն կը կարկառէ.
Պատրանք մ'ալ դեռ կորուսած չեն
Ոչ ևս անոնց բաղդ կը սաստէ:

« Բայն պետութիւն աղօտ՝ քանի՛
Ննջեն իշխանք ծերք, և ի՛ սփիւռ
Իբրև մոածուփ կան բիւր ճորտեր
Գետնատարած՝ ամենն ալ լուռ...
Եւ իրենց վրայ՝ կապուտաներկ
Լօղիկն ալեաց հետ յեղեմէ՛
Կը թռչին նուրբ յաւերժհարսունք
Ոսկի քնարներ դրկերնուն մէջ...:

« Մէկ ճառագայթ միայն առկայժ
Այն դէմքերէն կը պըլպըլայ:
Իրենց վերջին մըտածութիւն՝
Դրոշմած իրենց դէմքին վըրայ:
Ինչպէս ամեն լոյսերէ զուրկ
Գետնափորին մէջ վաղընջուց՝
Արքունական չիրմի մը խոր
Վառի լապտեր մը տխրալոյս...:

Թովմ. Է.Ֆ. Թէրզեան.